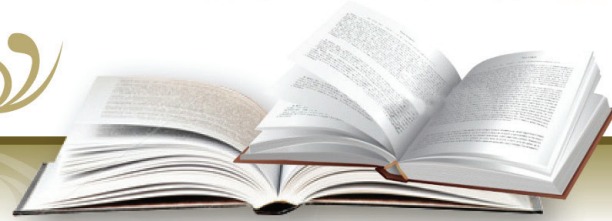

תורה והוראה

קוראים יקרים!

בשבת הקרובה נקדם את פני חודש ניסן בקריאת 'פרשת החודש': "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחודשי השנה".

עם ישראל נולד להיות לעם ברגע של יציאת מצרים, כלשון הפסוק (יחזקאל טז, ד): "ומולדותיך ביום הולדת אתך לא כרת שרך, ובמים לא רחצת למשעי, והמלח לא המלחת, והחתל לא חתלת".

כתינוק בן יומו, יצאנו ממצרים להיות לאומה חדשה, ואף ניתנה לנו אחיזה גיאוגרפית, כיאה לעם בין האומות – ארץ ישראל. אולם, עוד טרם יציאתנו ממצרים גילתה פרשת החודש שעם ישראל לא יהיה "אומה בין האומות", אלא אומה ייחודית שאין כמותה בכל הארץ.

בנוסף לשפה ייחודית, תרבות ייחודית, וארץ אחוזה ייחודית, פרשת החודש חידשה לעם ישראל מימד ייחודיות נוסף: הזמן. במקום המניין למעגל השמש, עם ישראל מונה ללבנה: "החודש הזה לכם ראש חודשים". עוד לפני שיצא העם ממצרים, התגלתה מערכת זמן חדשה, מיוחדת ומזומנת

לקראת פרשת החודש הנקראת בשבת הקרובה, מאמר השבוע דן בעניין כתיבת התאריך העברי או הלועזי (על מכתבים או צ'קים וכדומה). האם יש מצווה להשתמש דווקא בתאריך העברי? האם יש איסור בשימוש בתאריך הלועזי? מה משמעותם של שמות החודשים העבריים ומספרם? איך יש לתארך צ'קים? בשאלות אלו, ועוד, נדון במאמר השבוע.

כתיבת התאריך לאור ההלכה

בשבת הקרובה נקרא את "פרשת החודש", שבה נצטוו ישראל על המצווה הראשונה שאותה קיבלו כאומה (שמות יב, ב): "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחודשי השנה". מצוות קידוש החודש, שניתנה עוד טרם יצאנו ממצרים, מבשרת על מערכת זמן המיוחדת לישראל. גם בבריאת העולם, כתבו כמה מפרשים שבריאת הזמן קדמה לבריאת העולם, והוא נכלל במאמר הראשון של "בראשית ברא אלוקים" (כן כתבו הספרנו, הגר"א, ועוד מפרשים). כמו כן, לפני רגע היציאה ממצרים – שהוא הוא רגע היווצרות ישראל כעם – זכינו לבריאת זמן חדשה במצוות "החודש הזה לכם".

כיום אין אנו מקדשים את החודש כבימי קדם, ואין מצווה זו נוהגת במשמעה הפשוט. אולם, כפי שיבואר לפנינו, כותב הרמב"ן (כפי שיובא להלן) שהמצווה מתקיימת בחלקה על-ידי מניין חודשי השנה בדרך שמזכירה לנו את יציאת מצרים. הזמן שהתחדש בעת יציאת מצרים הוא זמן המזכיר לנו את היציאה עצמה, וכיון שזכרנו את היציאה במניין החודשים, קיימנו את מצוות "החודש הזה לכם".

בהמשך המאמר נדון אפוא במניין חודשי השנה לאור ההלכה. יש הנוהגים להקפיד לכתוב את התאריך העברי בראש מכתבים, ואפילו בראש מסמכים אחרים. האם יש חובה או עניין לנהוג כן, או שמא אין בכך צורך, וניתן להסתפק בשימוש בתאריך הלועזי? האם כשכותבים צ'ק צריך להקפיד על ציון התאריך העברי, או שמא מותר לכתוב את התאריך הלועזי? נעסוק בשאלות יומיומיות אלו במאמר זה.

שיטת הרמב"ן במניין החודשים

כאמור בהקדמה, כותב הרמב"ן (בפירושו לתורה, שמות יב, ב) שנצטוונו למנות את חודשי השנה בדרך המזכירה לנו את מאורע יצירת מצרים – ואלו דבריו: "וטעם החדש הזה לכם ראש חדשים, שימנו אותו ישראל חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים שני ושלישי, עד תשלום השנה בשנים עשר חדש, כדי שיהיה זה זיכרון בנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר".

בימי קדם היו מונים את השנים לפי אירוע משמעותי, וכל מלך היה מקפיד שימנו את השנים לפי שנות מלכותו, באופן שעלייתו למלכות נזכרת עם כל ציון תאריך. כך בנוגע לחודשי השנה, כותב הרמב"ן שכיון שהזכיר את "החודש השלישי", הרי שזכר את יציאת מצרים שהיה בחודש

הראשון. הרמב"ן ממשיך לבאר שמסיבה זו "אין לחדשים שם בתורה, אלא יאמר 'בחדש השלישי' (שמות יט, א), ואומר 'ויהי בשנה השנית, בחדש השני, נעלה הענן' (במדבר י, יא), 'ובחדש השביעי באחד לחודש' (במדבר כט, א), וכן כולם".

לפי דרכו הקשה הרמב"ן על הנהגת למנות את החודשים לפי שמות, כפי שאנו נוהגים כיום למנות חודשי 'ניסן', 'אייר', 'סיון', וכך הלאה. אם יש למנות את חודשי השנה לפי מספר החודשים מיציאת מצרים, איך נוהגים אנו להשתמש בשמות אחרים, ובכך לכאורה מבטלים את יסוד הזכרת יציאת מצרים במניין החודשים? הרמב"ן עונה בלשון זו:

"וכבר הזכירו רבותינו זה הענין, ואמרו שמות חדשים עלו עמנו מבבל (ירושלמי ר"ה פרק א, הלכה ב; ב"ר מח, ט), כי מתחלה לא היו להם שמות אצלנו. והסיבה בזה, כי מתחלה היה מניינם זכר ליציאת מצרים. אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב, 'ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון' (ירמיה טז, יד - טו), חזרנו לקרא החדשים בשם שנקראים בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו השם ית'. כי אלה השמות 'ניסן', 'אייר', וזולתם, שמות פרסיים, ולא ימצא רק בספרי נביאי בבל (זכריה א, ז; עזרא ו, טו; נחמיה א, א) ובמגילת אסתר (ג, ז) ולכן אמר הכתוב, 'בחדש הראשון הוא חדש ניסן', כמו 'הפיל פור הוא הגורל' (שם), ועוד היום הגוים בארצות פרס ומדי כך הם קוראים אותם 'ניסן' ו'תשרי', וכולם כמונו. והנה נזכיר בחדשים הגאולה השנית כאשר עשינו עד הנה בראשונה".

כלומר, סובר הרמב"ן שכיום, לאחר גאולת ישראל מבבל וביאת ישראל בפעם השנייה לארץ ישראל, שוב פקע הדין לקרוא בשמות לפי המניין מעת יציאת מצרים, וכעת עלינו למנות את החודשים לפי שמות פרסיים, בשביל להזכיר בהם את הגאולה מבבל.

לפי פירוש זה יש להקשות: איך מתקיים לפי מנהגנו דברי הכתוב "החודש הזה לכם ראש חודשים, ראשון הוא לכם לחודשי השנה"? האם בטלה מצוות זכירת יציאת מצרים על-ידי מניין החודשים?

צירוף שמות בבל למספרי מצרים

הרמב"ן מבהיר בדרשותיו (דרוש לראש השנה) שאין הכוונה שהמצווה הראשונה בטלה, אלא שיש להוסיף עליה אף את הזכר לגאולה שנייה.

לאחר שהביא שם את עניין קריאת החודשים בשמותיהם הפרסיים, סיים הרמב"ן בקביעה זו: "לא שנשנה השמות הראשונים ונשכח גאולת מצרים, אלא שנצרף שם שמות בבל, להודיע ולזכור ששם עמדנו ומשם הוציאנו ה".

עוד הוסיף שם שטרם יציאתנו ממצרים, נהגה התורה לקרוא לשמות במספרם מחודש תשרי. רק משעת יציאת מצרים ואילך, התחיל המניין לחודש ניסן, שהוא החודש הראשון שבו יצאנו ממצרים. מניין זה, לפי דרכו שם, אינו בטל לעולם, אלא שמוסיפים עליו אף את שמות החודשים שעמם עלינו מבבל, כדי שתזכר בהם הגאולה השנייה.

נמצא אפוא שלפי דברי הרמב"ן המצווה כיום היא לספור ספירה כפולה. מחד, עלינו להמשיך למנות לפי מניין החודשים, כדי להזכיר את הגאולה הראשונה כמצוות הכתוב. אך בנוסף לכך, יש למנות את החודשים גם על שם הגאולה מבבל, ומניין זה מתקיים על-ידי קריאתם בשמות פרסיים.

שלושה פירושים בשיטת הרמב"ן

אולם, מדברי מפרשים שונים לדורותיהם עולים שלשה פירושים חלוקים לדברי הרמב"ן:

1. לדעת ספר העיקרים (מאמר ג, פרק טז) כשעלו מבבל נעקרו השמות הקודמים, ומצות

לעם נולד.

שונה היהודי מהלא-יהודי במהותו האנושית. הוא שונה במקומו – מקומו של יהודי בארץ ישראל, ארץ הקודש. והוא שונה אף במימד הזמן – יהודי חי בתוך מימד זמן אחר, זמן של חודש וחידוש, זמן שמוביל לייעוד אחר ותכלית אחרת.

את אחד מההיבטים האלו קיבלנו במצווה. את מימד המקום קיבלו במצוות קרבן פסח, ושימת הדם על המזוזות – מעשה שהגדיר את המקום המיוחד של ישראל. את מימד הזמן קיבלנו במצוות קידוש החודש. ואילו את המימד האנושי קיבלנו במצוות מצה, אכילת "לחם עוני" של שעבוד שהוא הוא לחם הגאולה.

כיון שהזכרנו מצוות מצה, נזכיר את המגבית השנתית של מעות חיטין – שניתן לתרום בהידור רב, כמידי שנה בשנה, דרך האתר.

ידועים דברי הרמב"ם (הלכות יום טוב פרק ו), הכותב ששמת האדם במועדים אינה נקראת בשם שמחת החג עד שהאדם ידאג גם לאחיו העניים. עם ישראל היו משפחה אחת, וכל זמן שהאחד סובל בייסורי העוני, לא תיתכן שמחה שלמה אצל האחר. כחלק מהקולקטיב הגדול והייחודי של עם ישראל, יודעים אנו היטב עד כמה הדברים נכונים.

שטרות וגיטין (ע"ר ש"ט, א שכתב להדיא שהיו שמשמשים במניין זה לצורך גיטין) - ולמה לא הקפידו על כתיבת מניין ישראל? ביותר תמה ה'בנין שלמה' על הרמב"ן עצמו, שלא הזכיר עניין זה בחיבוריו ההלכתיים, וכך תמה מדוע בזמן הזה, כשמברכים את החודש (שהוא זכר לקידושו בזמן הבית), לא מזכירים גם את המניין החודשים ליציאת מצרים, ומזכירים רק את השמות הפרסיים.

על עיקר הקושיה בנוגע לשטרות ולגיטין, הביא שם שני תירוצים. האחד, שבזמן הגמרא נהגו לכתוב את התאריך לשנות מלכים, וכיון ששנת מלכים מתחילה בתשרי (כמבואר במשנה במסכת ראש השנה), לא היה אפשרי למנות את החודשים לפי המניין מחודש ניסן. שנית, תירץ שם שלעניין גיטין מונים את התאריך לבריאת העולם, וכיון שלהלכה אנו נוקטים שבתשרי נברא העולם, שוב אין אפשרות לכתוב את מניין החודשים לחודש ניסן.

אך מסיק שם: "ומיהו כשמברכים את החודש, בוודאי היה ראוי להזכיר המניין מניסן. ואכן אפשר דדעת הרמב"ן אינו מוסכם מדעת כל הפוסקים, דהא בכל הפוסקים הראשונים לא הוזכר דצריך להזכיר מנין החודשים מניסן, ולכן פוק חזי מאי עמא דבר".

בהקשר זה, ראוי לציין שהמצווה למנות את חודשי השנה לפי יציאת מצרים לא הוזכרה בדברי הרמב"ם (בספר המצוות או במשנה תורה, והתעורר לכך במנחת חינוך, מצוה ד), ונראה מכך שלא סבר כדעת הרמב"ן בעניין זה. וכמו כן כמה ראשונים (רשב"א, ריטב"א, ר"ן, ראש השנה דף ג, א) לא פירשו את דברי המשנה "באחד בניסן ראש השנה לחודשים" כדברי הרמב"ן, וייתכן אפוא שלא סברו כדבריו.

ה'בית שלמה' מוסיף שאין לזלזל בשמות החודשים הנהוגים, שהינם שמות פרסיים (הגם ששורשם לכאורה בשמות עבודה זרה), כי גם לפי דברי הרמב"ן נקבעו שמות אלו על-ידי אנשי כנסת הגדולה ברוח הקודש, ויש בהם סודות נשגבים ונעלים.

האוסרים להשתמש בחודשים ושנים לועזיים

נראה שדברי הרמב"ן אינם מוסכמים להלכה, שכן בדברי פוסקים קדמונים לא מצאנו התייחסות רבה לאיסור השתמשות בתאריכים לועזיים, וכאמור האיסור אינו מופיע בדברי הרמב"ם והנגררים אחריו. עם זאת, מצאנו בדברי ה'חתם סופר' קפידה יתירה בנוגע לשימוש בחודשי ישראל.

בספר 'תורת משה' (פרשת בא, לאחר שהביא את דברי הרמב"ן) כתב החת"ס שעלינו לכתוב בתחילת מכתב את התאריך לפי מספר היום שבשבוע, ומספר החודש שבשנה: "וזו תוכחת מוסר, שנכתב במכתבים וכדומה יום ראשון בשבת וחודש ראשון, להעיד על בריאת שמים וארץ בששת ימים וינח ביום השביעי ועל יציאת מצרים, לא ח"ו כמספרם של אומות העולם".

כך מבואר גם בדרשות החתם סופר (דרוש לז', אב תק"ע), שצווח על "אותם חדשים מקרוב המונים שכותבים בריש מגילתא מנין לידת

התורה למנות מניסן "ראוי להניחה" - ואלו דבריו: "וכן מצינו בימי עזרא, שבטלו מנין החדשים מניסן, שהיו מונין כן כפי משפטי התורה ... לפי שאז יצאו ישראל ממצרים ... וכאשר עלו מבבל ראו לעשות זכר לגאולה השנית ... שהניחו מלמנות מנין החדשים מניסן, כמו שהיו רגילים למנות זכר ליציאת מצרים, וחזרו למנות מנין אחר לחדשים".

ה'עיקרים' מתקשה במה שלכאורה נעקרה בזאת מצוות התורה לטובת זכירת העלייה מבבל, והוסיף לבאר: "ונראה מזה כי הם הבינו שצווי מנין החדשים היה זמני, ר"ל כל עוד שתמיד הגאולה היא, אבל אחר שגלו שנית משם ... ראו להניח המנין הראשון שהיה זכר ליציאת מצרים, וחזרו למנות מנין אחר מתשרי לשנות העולם, והשאירו שמות החדשים שעלו עמהם מאשור זכר לגאולה השנית, כי הבינו שצווי מנין החדשים מניסן היה זמני, ולא צווי נצחי, אע"פ שלא נזכר בו זמן".

2. בניגוד לכך, כתב האברבנאל (פירוש התורה, פרשת בא; בספר 'ראש אמונה' פרק יג) שמה שאין עוברים על ציווי מנין החודשים במניין החדש לשמות פרסיים אינו משום שאין המצווה נצחית, אלא משום שממשיכים למנות לפי מספר החודשים ליציאת מצרים, ורק שמוסיפים לכך את שמות הפרסיים כמו שהבאנו לעיל מדברי הרמב"ן בדרשותיו: "ואמנם שמות החדשים אשר אתנו, העולים מבבל העולם משם, כי שמות פרסיים הם ... ונראה לי שלא עברו בזה על מצות החדש, לפי שגם הם לא נמנעו מלקרוא את החדשים ראשון ושני במספרם, כמו שצוותה תורה, אבל מלבד זה כנו את החדש באותו כנוי שהיו מכנים אותו בבבל".

3. מהר"י בן חביב (עין יעקב, תחילת מסכת מגילה) השיג על דברי ספר עיקרים, וסבר שלא ניתן לומר שאין המצווה נצחית ונתונה לשינויים. בנוגע לשינוי שמות החודשים ממספרם ליציאת מצרים לשמות פרסיים, מבאר מהר"י בן חביב שאין כוונת התורה לאסור על קריאת החודשים לפי שמות שונים, אלא שאם רוצה להזכיר את מנין החודש, צריך להזכיר את המניין מחודש ניסן, זמן היציאה ממצרים. לפי דרך זו אין חובה למנות את חודשי השנה במספר 'ראשון', 'שני', 'שלישי', וכך הלאה, ויכול לקרותם בשמות ('ניסן', 'אייר', 'סיון'). רק אם ירצה אדם לתת מספר לחודשים, חייב לקספּר לפי המספור מחודש ניסן, שהוא החודש שיצאנו בו ממצרים ליציאת מצרים (כן כתב אף ב'גט פשוט', סימן קכז, ס"ק ל).

חובת הזכרת מספר החודש ליציאת מצרים

בשו"ת בנין שלמה (סימן כב) נקט רבי שלמה כהן כדעת האברבנאל הנ"ל, דהיינו שלדעת הרמב"ן גם לאחר שנקבעו שמות החדשים בשמותיהם הפרסיים, יש מצווה למנות את המניין שצוותה התורה זכר ליציאת מצרים, ומנין זה לא נתבטל.

בהיות כן, תמה ה'בנין שלמה' על הראשונים והאחרונים שלא תיקנו בגיטין ושטרות למנות החודשים אחר ניסן, והסתפקו בקריאת החודשים בשמותיהם הפרסיים. עוד יש לתמוה מתוך דברי הגמרא (עבודה זרה ז, א), שם מבואר שהמנהג הרווח היה להשתמש ב"מניין שטרות" לצורך

והביא שם שאפילו בדברי החתם סופר מצאנו מכתב שכתוב בו תאריך לועזי, אך חשוב לציין שמדובר שם במכתב שנשלח לממשלה והיה צורך ברור (של שלום המלכות) לכתוב תאריך לועזי, ומטעם זה כתב בשו"ת באר משה (ח"ח, סימן יח) שאין להוכיח כלל ממכתב זה.

בנוגע לחומרת דברי החת"ס שהובאו לעיל, כתב בשו"ת יביע אומר שם שדבריו מכוונים נגד אלו שהשתייכו לתנועת הרפורמים ומחדשים, שעזבו דת ישראל וכחלק מעזיבתם הניחו תאריכי ישראל, ונקטו בתאריכים לועזיים. ושוב סיים שם: "ולפי זה הדבר ברור שאין כל איסור בספירת התאריך הלוועזי. אולם מהיות טוב אל תקרי רע, וכל שאין צורך גדול, יש לכתוב החדשים והשנים למספר בני ישראל, ובפרט פה בארצנו הקדושה. וכשיש צורך בדבר, טוב לכתוב מלבד למספרם גם לבריאות עולם".

על דרך דברי הרב עובדיה יוסף כתב גם ב'ציץ אליעזר' (חלק ח, סימן ח), והוסיף שייתכן שמה שאסר המהר"ם ש"ק את השימוש בתאריך לועזי (בנוגע למניין שנים) הוא רק במי שכותב "לספירת הנוצרים", אבל כל שלא נכתב בצורה כזו, אין בכך איסור. הרב ולדנברג מוסיף שאין חשש איסור במקום שצריכים לכתוב את התאריך הלוועזי, אך כותב שטוב להוסיף גם את התאריך העברי, ובכך שוב אין שום חשש.

אך נחלקו ה'ציץ אליעזר' עם ה'יביע אומר' בעניין מי שכותב את התאריך הלוועזי, אם עדיף לכתוב את שם החודש הלוועזי, ולא לכתוב את מספרו, בשביל שלא לעקור את מניין החודשים לפי הסדר של יציאת מצרים (דעת 'יביע אומר', וכן כתב ב'גנזי יוסף', סימן קו), או שעדיף דווקא לנקוט במספר החודש, ולא לכתוב את השם הלוועזי, משום שמקור השמות הוא בעבודת אלילים (דעת ה'ציץ אליעזר'). [רוב הפוסקים הבאים מעדיפים את כתיבת שם החודש על-פני כתיבת המספר.] לפוסקים המתירים את השימוש בתאריכים לועזיים יש להוסיף את דעת הרב משה שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"א, סי' תתל), שכתב שאינו רואה נדנדוד איסור בשימוש בתאריכים לועזיים. מנגד, בשו"ת באר משה (שם) שלל את דברי המקלים הנ"ל, וכתב שאין היתר להשתמש בתאריכים לועזיים, ואם היה צריך לעשות כן, יש להוסיף את המילה "למספרם" (או "מניינם").

כתיבת צ'קים

בנוגע לכתיבת צ'קים, הרי שבחוק לארץ אין ספק שמותר לכתוב את התאריך הלוועזי בצ'ק, שכן אין דרך אחרת לכתוב צ'ק. כפי שראינו, במקרה הצורך גם החת"ס כתב את התאריך הלוועזי, ואם כי יש לחלק בין צורך לצורך, לא מצאנו מי שיחמיר בכתיבת תאריך לועזי בצ'קים. אולם, בארץ ישראל, שם אפשר לכתוב את התאריך העברי על הצ'ק, בוודאי עדיף לכתוב את התאריך העברי, שכן גם הפוסקים שהתירו לכתוב תאריכים לועזיים כתבו שיש עדיפות להשתמש בתאריך העברי. כאמור לעיל, גם בכתיבת התאריך הלוועזי יש עדיפות לכתוב את שם החודש ולא מספרו (כך לפי דעת רוב הפוסקים), וכמו כן יש עדיפות

משיח הנוצרים, **כותב וחותם עצמו שאין לו חלק באלקי ישראל**, או להם כי גמלו לנפשם רעה בתורת ה' מאסו וחכמת מה להם".

מדבריו מבואר שיש **איסור** בשימוש בשמות ותאריכים לועזיים, הן בשמות ימי השבוע, והן בחודשי השנה.

עיקרון זה הורחב על-ידי המהר"ם שיק (תלמידו של ה'חתם סופר'; שו"ת מהר"ם שיק, יו"ד, סימן קעא), הקובע שלא רק שיש איסור בשימוש בחודשים לועזיים, אלא שיש איסור תורה בשימוש במניין שנים לועזיים, משום איסור "ושם אלהים אחרים לא תזכירו", כי המניין מתייחס לאלהות של הנוצרים.

אי-לכך, הורה שם לדינא שיש לנתן מצבה שחקקו עליה בלשון לועזית ובה תאריכים לועזיים, וכתב בתוך דבריו: "בני אדם ההולכים על הקברות וקוראים מה שכתוב שם, אם כן המצבה ההוא גורמת לכמה עבירות, ואם כן דבר שגורם עבירה ודאי ראוי להשליך החוצה".

גם בספר 'גט פשוט' הנ"ל, לאחר שפקפק על כשרות גט שנכתב עם תאריך לועזי, משום ש"חלילה שום עבודת כוכבים בגט", שוב כתב שגם באגרות חול יש להיזהר שלא להזכיר מניין השנים לספירה הנוצרית, ורק את מניין השנים למניין שנות העולם.

בנוגע לדיני גיטין, יש לציין למה שכתב ב'גט מקושר' שאין לפסול את הגט מפני תאריך לפי מניין לועזי, וגם ב'ערוך השולחן' (סימן קכז, סעיף מד) כתב בפשיטות שהגט כשר, אלא שסיים בצריך עיון (ועי' עוד בלבוש, סעיף יא).

דעת המתירים להשתמש בתאריכים לועזיים

בשו"ת יביע אומר (ח"ג, יו"ד, סימן ט) דן הרב עובדיה יוסף "אודות אגרות ומכתבים לחבריהם וכותבים תאריך למנין הנוצרים, אם יש למחות משום 'ובחוקותיהם לא תלכו', או שאין בזה איסור גמור מהדין". בתוך דבריו האריך שם להוכיח שמניין השנים המקובל כיום אינו מציין את שנת לידת אותו האיש (ישו הנוצרי), כי נולד שנים רבות לפני תחילת מניינם (ולכל הפחות, ארבע שנים לפני תחילת מניינם), והביא מדברי 'אוצר ישראל' שמניינם אינו ללידת ישו, אלא למלכות רומי, ולכן אין כאן איסור של "שם אלהים אחרים לא תזכירו" - שלא כדברי המהר"ם ש"ק הנ"ל.

עוד מוסיף שם שגם אם נניח שמי שמשמש בתאריך נגרר אחר דעת הנוצרים שהכוונה ללידת אותו האיש, עדיין אין בכך איסור של 'בחוקותיהם', כמו שקבע ה'בית יוסף' (יו"ד סימן קעה) שאין איסור זה נוהג אלא בדברים שאין טעמם נגלה, או בדברים שיש בהם משום פריצות. במניין התאריך הרי שטעמו נגלה (לקבוע תאריך ברור ואחיד) ואין בו משום פריצות, ולכן לא שייך איסור זה.

עוד ציין שם שמצאנו כמה מגדולי ישראל שכתבו תאריכים לועזיים במכתביהם (והביא מכתב הש"ך עם תאריך ג' פברואר 1660, ומכתב מהר"ם פאדווה, ועוד), וגם נהגו בכל ספרי התנ"ך ופוסקים ראשונים ואחרונים להזכיר את מניין השנים הלוועזיים, ואין פוצה פה.

· בנוגע לכתבת תאריכים, כל הדעות מסכימות שעדיף, במקום שאפשר, להשתמש בתאריכים עבריים, הן במניין החודשים, והן במניין השנים. יש שכתבו שעדיף לכתוב את מספר החודש העברי, כך שיזכיר את יציאת מצרים במניין החודשים.

· לדעת כמה פוסקים, אין בשימוש בתאריכים לועזיים איסור, הן מצד איסור "ושם אלהים אחרים לא תזכירו" והן משום איסור 'ובחוקותיהם לא תלכו' - אך לפי מנהג הונגריה יש בדבר קפידה יתירה.

· כשיש צורך להשתמש בתאריכים לועזיים, נחלקו הפוסקים היאך יעשה: רוב הדעות סוברות שעדיף להשתמש בשמות החודשים הלועזיים, ולא לכתוב את מספרם. ויש סוברים שעדיף לכתוב את המספר, ולא להזכיר את שמות החודשים הלועזיים. יש גם שכתבו שכאשר כותב את השנה הלועזית, יכתוב בקיצור ולא במילוי.

לכתוב את מספר השנה בקצרה (13) ולא במלואו (2013) (כן נקט בשו"ת באר משה).

לסיכום:

· לדעת הרמב"ן, מצווה למנות את החודשים לפי מניין עברי. יש הסוברים בדעתו שמצווה לנקוט במספר החודש, שנמנה מניסן, החודש בו יצאנו ממצרים, ויש הסוברים בדעתו שאין מצווה כיום לנקוט במספר, ומתקיימת המצווה בנקיטה בשמות פרסיים המזכירים את הגאולה מבבל. יש גם הסוברים שאין שום מצווה בכתבת התאריך, ורק שאם ירצה לציין את מספר החודש, חייב לציין את המספר לפי מניין החודשים ליציאת מצרים. אולם, פוסקים רבים לא הביאו להלכה את דברי הרמב"ן.

שו"ת הלכתי

מתוך השאלות שנשאלו באתר האינטרנט din.org.il בשבוע האחרון

ברכת האילנות לפני חודש ניסן

השאלה:

אדם שטס לחו"ל ולא יהיה לו זמן לברך בחודש ניסן וגם לא אחרי ניסן. האם יש היתר לברך לפני חודש ניסן ?

תשובה:

מי שיודע שלא יוכל לברך בחודש ניסן יכול לברך גם בחודש אדר או בחודש אייר, בפעם הראשונה שרואה את הבלבוב. ויש הסוברים שאם מברך שלא בחודש ניסן יאמר את הברכה בלי שם ומלכות. ויש לציין שברכה זו אינה צריכה להיות דווקא בארץ ישראל, אלא גם אם יראה לבלבוב בחו"ל יכול לברך שם.

מקורות:

אליהו רבא סי' רכ"ו סק"א ומשנה ברורה שם סק"א וערוך השולחן שם. וכן כתוב בספר האשכול הלכות ברכות 'ולאו דוקא ביומי ניסן אלא בזמן שרואה את הפרח פעם ראשון בשנה'. אמנם על פי הסוד יש ענין לברך ברכה זו בחודש ניסן דוקא, כמו שכתב המהר"ח פלאגי' בספרו מועד לכל חי סימן א' אות ט' ועוד. ובכף החיים שם סק"א כתב שכיון שיש פלוגתא בזה יאמר את הברכה בלי שם ומלכות, וכתב שכן עמא דבר.

לקיחה מחלוקות צדקה בערבי חגים

השאלה:

לפני פסח מקובל שיש הרבה חלוקות מזון למשפחות ברוכות ילדים. בהרבה מקומות החלוקה מוצעת לכל דורש ללא בדיקת ארנקו. ואכן רואים את כל עמך בית ישראל באים ואוספים, הרבה מהם באים גם במכוניות פרטיות מהודרות. האם אכן ראוי ליטול מן הצדקה גם אם אפשר לצמצם ולהסתדר. האם יש לחשוש ממאמר חז"ל באבות דרבי נתן פרק ג' "רבי עקיבא אומר כל הנוטל פרוטה מן הצדקה בזמן שאינו צריך אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות?"

תשובה:

לאחר בירור ענין זה אצל כמה רבנים, עולים הנתונים הבאים, כל הקרנות המחלקות מצרכים או כספים לאברכים לפני החגים, קובעים קריטריונים

מסויימים לאנשים שיהיו זכאים לקבל מהחלוקות, מטרת המחלקים משתנה לפי הקריטריונים שהם קובעים, אך רבים מהם אין מטרתם לחלק דווקא צדקה לעניים, אלא מטרתם היא גם לסייע לאברכים ולבני תורה להכניס את החג בהרווחה. וממילא אדם העומד בקריטריונים שנקבעו על ידי הקרנות רשאי ליטול מהם ללא חשש, ואינו נחשב נוטל מן הצדקה אף כאשר יש לו כסף לפרנס את בני משפחתו. וכל מה שאמרו חז"ל באבות דרבי נתן ובמשנה בפאה פרק ח' משנה ט' 'כל מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות', הכוונה היא למי שנוטל מן הצדקה המיועדת לעניים ומעמיד עצמו כעני כמו שפירשו כל המפרשים, ובזה יש איסור חמור כיון שנוטל מדבר שאינו מיועד עבורו, אך נטילה מחלוקה המיועדת לאברכים אינה בכלל זה, וכשם שמותר לאברך לקבל מלגה מהכולל אף שיש אנשים התורמים את זה מכספי מעשר ויש אברכים שיכולים להסתדר בלי המלגה הזו, אך כיון שאין המטרה בנתינה לצדקה לעניים, אלא לשם סיוע ללומדים תורה, כן הדבר בענין זה.

ושמעתי מעשה שהיה עם מרן הרב שך זצ"ל שהיה אברך שלמד בכולל פונוביז' ואביו היה נותן לו את כל צרכיו, וניגש לשאול את הרב שך אם מותר לו לקבל מלגה מהכולל, ואמר לו הרב שך שעליו לקחת את המלגה מהכולל כדי שיהיה חלק מהמסגרת של אברכי הכולל, והוסיף ואמר שאמנם אדם שהוא עשיר בעצמו אסור לו ליטול משם (והוא הדין שעשיר ממש לא יוכל לקחת מחלוקות אלו), אך אדם שמתפרנס מהוריו אינו נחשב עשיר ולכן יכול לקחת מהכולל.

אמנם בוודאי שיש מעלה למי שלא רוצה ליטול מתנות חנם אף שאין זה נחשב צדקה, וכפי שנאמר במשלי 'שונא מתנות יחיה', ונפסק בשולחן ערוך חושן משפט סימן רמ"ט סעיף ה' 'מדת חסידות שלא לקבל מתנה, אלא לבטוח בהשם שיתן לו די מחסורו, שנאמר: ושונא מתנות יחיה'.

הפקיד כסף לחשבון של אדם אחר והזדהה כבעל החשבון כדי לחסוך בעמלה

השאלה:

אני נוהג להפקיד כסף מזומן לדוד שלי בבנק וידוע שכאשר משהו שאינו בעל חשבון מפקיד הוא משלם עמלה של 5 שקל. באחד הפעמים יצא שהפקידה שאלה אותי אם אני בעל החשבון ואמרת לי לה כן ובגלל זה לא גבו ממני עמלה. האם נהגתי כשורה או שנאמר שזה בעיה של הפקידה שלא ביקשה לראות תעודת זהות.

תשובה:

לא נהגת כשורה, היית חייב לומר את האמת. אדרבה בגלל שהפקידה האמינה לך ולא ביקשה תעודת זהות, היה מוטל עליך שלא לפגוע באימון. בנוסף לאיסור לשקר יש לזכור שמילה אמת שווה עשרת מונים מחמשה שקלים ושאיף פעם לא מפסידים מאמת. בדיעבד, אינך חייב לשלם לבנק את העמלה.

מקורות:

גם במקרה שהמפקיד הוא שליחו של בעל החשבון ויכול לחשוב בליבו שהוא מדבר בשם משלחו ואין בכך איסור שקר, מכל מקום יש בכך משום איסור גניבת דעת וגם גרימת הפסד ממון.

אמנם למרות הנ"ל בדיעבד אין חיוב לשלם, משום שבעצם העמלה היא על בעל החשבון, והמפקיד גרם לבנק שלא יתבע מבעל החשבון את המגיע לו. ואין בכך משום דינא דגרמי, כיון שהפקידה לא היתה חייבת לסמוך על המפקיד והיתה יכולה לבקש תעודה מזהה, עיין שו"ע חו"מ סי' שו סעיף ו ובש"ך ס"ק יב. בנוסף לכך, בשו"ת אבני נזר חו"מ סי' יט כתב שכל החיוב במראה דינר לשולחני הוא משום שהשולחני הוא עובד שפשע ולא עשה את תפקידו כראוי, אבל במקרה זה המפקיד אינו נותן שירותים ולא משמש כחוקר פרטי של הבנק וממילא אי אפשר לחייב אותו אם מסר מידע שגוי. עוד נראה לי שבדיעבד גם בעל החשבון פטור מלשלם את העמלה, משום שהסיבה לעמלה היא - לכאורה - משום שיש סיכון שבעל החשבון יסרב לקבל את ההפקדה ותיגרם מכך טירחא לבנק לאתר את המפקיד ולהחזיר לו את הכסף. אבל במקרה שהמפקיד הוא שליח של בעל החשבון או יודע בוודאות שבעל החשבון לא יסרב לקבל את ההפקדה, לא היה מקום בעצם לחייב עמלה, אלא שהבנק מחייב משום חוסר הוכחות. אבל אם הבנק סבר שבעל החשבון מפקיד, אין בכך משום מחילה בטעות, משום שגם אם היה יודע את כל האמת ששליח של בעל החשבון הפקיד ושאינן שום אפשרות שבעל החשבון יסרב, גם לא היה מחייב עמלה.